

A KÖNYVOLVASÓ MUNKÁS

Ale MŰVELTEK, sajnos, sokszor még ma is csak mint exotikus külön-
gességet tanulmányozzák a kevésbé művelt néposztályokat. Mint az európai büszke fehérek a „vadakat“, mint az okos nagyok a buta kicsiket, kiknek csak naiv szavuk van. „Megfigyeléseket eszközölnék“ az emberen, a legérdekesebb természeti jelenségen. Mintha végtelen tudás csúcsán ülne, úgy beszél némely „intelligens“ ember az „unintelligens“-ről, kitől áthidalhatatlan úr választja el. A lehetőségek közösségét nem érzi: ő sohasem lehet mesterember, munkás, paraszt, napszámos! Leereszkedik közéjük és szeretete vállveregető. Nem látja a lélek végtelenségét s az értéket csak a kikapott részletekben, modorban, „úri“ morálban, tudáshalmazban méltányolja. Az ilyen fölényes tudás fölszínés butaság, melynek vad ízét a huszadik század sem áztatta még ki. Nem a segíteni akarás objektivitása, mely az operáció idejére kiküldi az érzelmeket, hogy zavartalanul lássa a bajt és ne remegjen kezében a bonckés, hanem a monoklis közöny turkálógató érdeklődése, vagy a tudásszenvedély öncélúsága, mely még kísérletezni is képes az emberrel, mint dr. Moreau a Wells regényében, ír vaskos köteteket a munkáskérdésről, ami, melleleg megjegyezve, elég divatos dolog manapság, csaknem olyan divatos, mint nem érteni e kérdéshez, de szégyelne gallérnélküli emberrel társalogni az utcán. Lehet-e hű az ilyen megfigyelés? Kikapcsolja a szeretetet: lehet-e ott megértés, hol hátramarad a jó magyarázó: a szeretet? Nagy messzeségben állnak az emberek egymástól: csak a szeretet vezethet a másik Én titkos kamráiba, honnan belülről figyelhetünk. Különbön csak kívülről látunk és nem tudjuk átütni a kasztszellemet. A felelősségből a sajátmagunk szeretethiányát sohse felejtjük ki. Az orvoslásban fordított sorrend van: ha bajokat látunk valamely társadalmi osztályban, az okot mindegyikből kell keresnünk, főképp abban, amelyben élünk, és elsősorban saját magunkban, az egyes emberben.

E gondolatok hatása alatt állunk, mikor felvetjük a munkás-olvasmányok kérdését. Eljut-e a könyv, a kultúrának, tudásnak, vigasznak e hömpölygő folyama a munkássághoz is? Avagy csak szélső, posványos kiöntései rontják levegőjét? Milyen jó nekünk fűrödni a habokban, tudni, élvezni, olvasni, szomjunkat oltani, de gondoljuk meg, hogy ugyanakkor vannak emberi, kik a tiszta tudás édes ízét talán sohasem kóstolták, holott ingyen meghívhatnák őket! S maguk az intelligens osztályok vannak-e annyira intelligensek, hogy kellőképp kihasználják a kultúrlehetőségeket? A statisztikai adatok,

melyeket az Egyetemi Szociálpolitikai Intézet Népkönyvtárának és Újpest r. t. város Jókai-közkönyvtárának évi jelentései alapján állítottunk össze, azt bizonyítják, hogy az állásban lévő átlagintelligenciának és a munkásságnak érdeklődési köre az olvasmányok terén alig különbözik. Ha tehát a könyv és a munkásság viszonyában az öröndetes jelenségek mellett szomorúakat is tapasztalunk, magunkra is gondoljunk és lelkiismeretvizsgálat tartván, az amúgy is ezer nehézséggel küzdő munkásságot segítsük és kézenfogva vezessük oda, ahonnan magunk sem tanulhatunk eleget.

A szociális érzéket az intelligenciában is fejleszteni kell. Nemesak „a népnek való“. Viszont a nép széles rétegei számára alapított szociálpedagógiai intézményeknél, így a népkönyvtáraknál az egyéni nevelés általános lehetőségére helyezük a fősúlyt. A hivatása magaslatán álló népkönyvtár legyőzi legkecsegtetőbb kísértéseit: nem válik öncéllá vagy tőle idegen, például anyagi érdekeket szolgáló eszközzé. Mindig szem előtt tartja tulajdonképpen rendeltetését: a népet nevelni. A közkönyvtárak sikerét az olvasók számáról, a forgalom nagyságáról szokták megítélni. Pedig ez csak kvantitásbeli eredményt jelent és túlságos hangsúlyozása a könyvtárosokat könnyen engedményekre csábítja a fontosabb, minőségbeli eredmények rovására. Sajnos, a tapasztalat azt mutatja, hogy a legnagyobb forgalmat épp a rossz irodalommal lehet elérni. Jól tudják ezt a könyvkiadók is. A rossz irodalmat a köztudat is „népszerűnek“ nevezi. Az Egyetemi Szociálpolitikai Intézet Népkönyvtára elég nagy forgalmat mutat ki, de ezt háromszorosára emelhetné, ha a nevelési célokat mellőzve, a közönség ízléséhez alkalmazkodnék. Ezen a téren nem szabad szabadelvűnek lenni. A jó népkönyvtár nem adja könnyelműen oda magát látogatói kényeked vénék; az olvasókat alkalmazza magához és nem ő alkalmazkodik az olvasókhoz.

Midőn azonban a népkönyvtár feladatainál a nevelésen van a hangsúly, hangsúlyoznunk kell, hogy ezt a feladatot a maga speciális eszközével kell elérnie. S ez a jó könyvek olvastatása. Minden tevékenységnek oda kell irányulnia, hogy a jó könyvet a nép kezébe adjuk, vele megszeretessük s ha kell, megértessük. A többit elvégzi maga a könyv, mégpedig jobban végzi, mint mi tudnánk. A könyv a szóbeli nevelésnek ne kiegészítő része, hanem célja legyen. Épp fordítva: szóval való nevelésünk legyen az olvastatás kiegészítője. Ha nem így teszünk, lemondunk más szociálpedagógiai eszközök javára a leghatalmasabb eszközről, melyet nem pótolhat a többi s mely pótolhatja valamennyit. Igen nagy tévedés volna azt gondolni, hogy az olvastatásnak a tanfolyamok, előadások, munkás- és tanonckörök, stb. mellett csak alárendelt szerepe van. Biztosítja különállását annak a mérhetetlen fontosságnak a fölismerése, melyet a könyv az egyéni és nemzeti kultúra szolgálatában jelent. Köztudomású a betű hatalma. Köztudomású, milyen országra kiható fenékig-rombolást vihet végbe a rossz könyv, a rossz sajtó. Épp ily nagyméretű üdvös hatása van a jó irodalomnak. Az elsőnek zsákmányából kiváltani a népet a másodiknak gazdag kincsével: ez a népkönyvtárak egyik legsürgősebb feladata. Tekintsük csak végig a kirakatokat, a hirdetések, a kölcsön-

könyvtárakat! Mint az olvasztott aszfalt, valóságos fekete Niagarája a szennyiratoknak hömpölyög nyúlós, ragadós, lomha mozgással a szennycsatornákból a lelkek felé s kietlen lávája terméketlen pusztasággal fenyeget mindent. Ha meggondoljuk, hogy a munkásság zöme 14—15 éves korában kikerül az iskolából s ettől kezdve többé nem igen tanul, akkor megérthetjük, milyen fölvértzetlenül áll a szennyirodalom offenzívájával szemben. Könnyen lehet zsákmánya a tévtanok terjesztőinek, egyoldalú irányzatok fanatikus híveinek, elfogult népművelőknek, zuglapoknak, ponyvaregényeknek, erotikus szennyiratoknak, detektívhistóriáknak. A rosszra hajló emberi természet is édesgeti az ínyciklandó irodalom festett cukra felé, melynek lelkiismeretlen terjesztői hangos reklámmal dobolják értékke a maguk silány portékáját. Az irodalomban és az irodalmi viszonyokban tájékozatlan munkás lépre megy az ál pacirtszóra. A nagy fogyasztás olcsóvá is teszi a zugtermékeket s így a munkás szerény keresetéből könnyebben beszerezheti a rikító kis könyveket, nem egyszer abban a meggyőződésben, hogy tanulságos, hasznos, művészi könyvet vett. Így épp tudásszomja csalogatja a mérgezett kutakhoz. S ez a legszomorúbb jelenség. Mert a művelt osztályok is olvasgatják ugyan a szennykiadványokat, de többnyire mégis csak tudatosan szívják magukba a mérget, míg a tanulatlan ember rendszerint tiszteletreméltó szándékkal ül föl a műveletlenségénél százszor rosszabb művelt gonoszságnak. Az így elrontott ízlésű munkást aztán hasonlíthatatlanul nehezebb visszatéríteni a komoly művészethez, mint az olyant rátéríteni, aki még nem igen olvasott. A jó könyvtárosnak tájékozottnak kell lennie az irodalomtörténeten kívüli irodalomban is. Mint ahogy az intelligenciának megvan többé-kevésbé a maga fogalma a klasszikus magyar irodalom értékeiről, úgy a munkások is megteremtették a maguk iskolánküli irodalmi rendszerüket. Meglepő és megdöbbentő, milyen szakismerettel bírnak a „népszerű“ irodalom terén. Sohsem hallott írókat, könyvcímeiket emlegetnek, melyeknek ismerete a szájhagyomány reklámja útján annyira elterjed közöttük, hogy non tekintik „művelt“ embernek, ki nem hallott róluk. Mihelyst megjelenik a piacon ilyen kétes értékű könyv, valami titkos híradás folytán rögtön tudomást szereznek róla és tömegesen keresik. Ilyen nagy a kereslet akkor is, ha a filmgyárak irodalmi művet dolgoznak föl. Még szerencse, hogy a mozik inkább csak a híresebb és művészi értékű szépirodalmat játsszák s így kerülő úton hívják az érdeklődést a jó könyvhöz.

E jelenségek is mutatják, mily nagy a munkásság költészetvágya. A nagy városok ezer kultúrhatása alatt, művelt emberek között élve tanulni, művelődni akar. Neki a tudás nem kenyérkereset, belőle anyagi haszna nincs, nem szellemi munkás: pusztán az emberi szellem örök szomja kergeti. Föltartóztatni vagy az osztályöntudatot belőle kiölni ma már nem lehet. De nem is érdemes. Inkább fejlesztenünk kell és jó irányba terelnünk, hogy az igazi kultúra útjára térjen. Ezért mi vagyunk felelősek. Ma már kell a munkásságnak szellemi táplálékot nyújtani. Ne várjuk, hogy ő keressen föl bennünket, mert mint friss erőért, nagy a verseny érte. Ha nem megyünk eléje mi, eléje megy más, ha nem kopogtat nála a jó könyv, bekopogtat a rossz. És hogy

nem hiába zörgetünk, bizonyítja az említett intézet Népkönyvtára, mely az utolsó öt év alatt olvasóinak számát évről-évre megduplázta.

Kár, hogy a magánkönyvtárak a népművelés ügyét nem-hogy szolgálnák, hanem inkább hátráltatják. Az üzleti hasznot tekintvén, az alacsony ösztönökre is pályáznak és felcsigázzák az elferdült igényeket. A maguk szabad szellemével sok olvasót elvonnak a jó könyvtárektől. Az erotikus, fantasztikus, szentimentális regényekre, a „fölvilágosult“ tudományra helyezik a fősúlyt s így rajtuk keresztül ölt hihetetlen méreteket a szennyirodalom terjedése. Csak az tudja ezt, ki ismeri könyvállományukat és a mellett a munkásság között él. Igaz ugyan, hogy jó könyvet is terjesztenek, de mit ér, ha tíz jó könyvre tíz rossz esik? Ezért szigorú magyar szemlét kellene tartani a könyvállományok felett és a nem oda való könyveket letiltani a polcokról.

A munkásság érdeklődési körét az olvasmányok terén a következő nagy csoportokba oszthatjuk: 1. erotikum; 2. fantasztikum; 3. szentimentalizmus; 4. könnyű szórakozás; 5. komoly szórakozás, irodalmi érték; 6. ifjúsági mű; 7. vers; 8. színdarab; 9. szakmunka, ismeretterjesztő mű.

Ezen főosztás alapján az olvasmányok számáról a következő kis táblázatot kivonatoltuk az említett könyvtárak 1927 évi jelentéséből:

<i>Az érdeklődés iránya</i>	<i>Olvastak összesen</i>			<i>Olvastak százalékban</i>		
	<i>férfi</i>	<i>nő</i>	<i>összesen</i>	<i>férfi</i>	<i>nő</i>	<i>összesen</i>
Erotikum	239	179	418	2'41	2'02	4'43
Fantasztikum	518	91	609	5'24	0'88	6'12
Szentimentalizmus	526	517	1.043	5'32	5'20	10'52
Könnyű szórakozás	1.070	790	1.860	10'83	8'00	18'83
Komoly szórakozás	2.679	1.285	3.964	27'11	13'00	40'11
Ifjúsági könyv	735	66	801	7'44	0'62	8'06
Vers	224	99	323	2'26	1'00	3'26
Színdarab	159	104	263	1'64	1'04	2'68
Ismeretterjesztő mű, szakmunka	470	124	594	4'75	1'24	5'99
Összesen	6.620	3.255	9.875	67'00	33'00	100'00

Az első három csoportból, melyben a legtöbb a kisebb értékű vagy éppen selejtes könyv, összesen 2.060 kötetet olvastak, az összes olvasmányok 21.07%-át. Ez mutatja, hogy bár elég nagy a hajlam a zugirodalom felé, rendszeres szociálpedagógiai eszközökkel az érdeklődést áterrelhetjük a jó olvasmányokhoz (78.93%), melyeknek, ha valakit egyszer rájuk neveltünk, nagyobb a vonzóerejük.

Az erotikum iránt a férfiban és nőben egyaránt nagy az érdeklődés. És bár az említett népkönyvtárak pornográf iratokat nem adnak ki, statisztikai adataik között mégis szerepel az erotikum. Ennek magyarázata, hogy némely olvasóról csak utólag, több kérdőlap összehasonlítása után derül ki, hogy olyan könyveket olvas legszívesebben, melyek művészi alkotások ugyan, de melyekben a nemi élet nagy szerepet játszik. Ebből aztán kitűnik, hogy az illető a műveket nem irodalmi értékük, hanem erotikus tartalmuk végett kereste. Sokszor épp a könyv művészi bece vesztegeti meg a könyvtáros gyanúját. Így a kellő óvatossági szabályok ellenére is, leküzdvén a szégyenkezést, melyet a jó könyvtár közszelleme ilyen esetekben kivált, a férfiak 239 (2.41%),

a nők 179 (2.02%) műalkotást olvastak az erotikumért, az összes olvasmányok 4.43 %-át. Ez a szám a nevelési célokat mellőző kölcsonkönyvtáraknál bizonyára megnégyszereződik, ötszöröződik.

A fantasztikumhoz soroltuk a detektívhistóriákat is. A túlhajtott érdekléssel olvasásukat valóságos szenvedéllyé, „olvasási düh“-hé fokozzák. Különösen az ifjúságra veszedelmesek, nemcsak lelkük fejlődése szempontjából, hanem mert megakasztják a másirányú irodalmi érdeklődést. Mellettük minden más könyv „unalmas”. Azzal viszont, hogy bennük a jó győz a rosszon, kielégítik a nép örökemberi igazságvágyát. E csoport legkeresettebb írói: Conan Doyle: 186, Maurice Leblanc: 67, Gaston Leroux: 23 olvasott kötetel. Érdekes, hogy a nők a férfiak 518 kötetével szemben csak 91 fantasztikus könyvet vettek ki. Mert a nők inkább a szentimentális könyveket kedvelik. Itt kisebb számuk ellenére fölveszik a versenyt a férfiakkal. Croker M. B.: 181, Beniczkyne Bajza Lenke: 175, Courths-Mahler: 150, Ohnet Gy.: 117, Marlitt E.: 101 olvasóval szerepel a listán.

Természetes, hogy a napi munkában elcsigázott munkás sokszor csak könnyű szórakozást keres az irodalomban, mint gyakran az intelligens olvasó is, aki csupán azt köti ki, hogy „könnyű, szórakoztató olvasmányt kapjon”. Az ilyen olvasmányok mégis nagy szolgálatot tesznek. Elvonják a munkásságot más, durva szórakozásoktól, például a kocsmától. A kezdő olvasókkal megkedveltetik a könyvet. A mindenki által élvezhető, könnyed formába sokszor mély tartalmat, igazi költészetet öltöztetnek. Az alkalom a kellemes időtöltésre, mélyet nyújtanak, már magában véve is érték.

Örvendéses jelenség, hogy az olvasmányok zömét a komoly művészi értékek, a magyar és világirodalom elismert nagy klasszikusainak művei alkotják az összes olvasmányok 40.11%-ával. Ide számíthatjuk a verseket és színdarabokat is. Ezeknek forgatói csak kis labort alkotnak, de a munkásság legintelligensebb részéből kerülnek ki.

Az ismeretterjesztő irodalom terén (5.99%) körülbelül egyenlő arányban oszlik meg az érdeklődés a szakmunkák, a vallásirodalom, a filozófia, a társadalomtudomány, történelem, irodalom- és művészet-történelem, a nyelvészet, a földrajz és a természettudományok között.

Már most, ami az egyes írk olvasottságát illeti, természetesei még most is Jókai vezet 1.214 olvasóval. Minden más író messze elmarad mögötte.

A többi magyar író az olvasottság nagysága szerint a következőkép sorakozik: Gárdonyi Géza: 436, Mikszáth Kálmán: 355, Herczeg Ferenc: 214, Móricz Zsigmond: 113, Rákosi Viktor: 81, Erdős René: 80, Molnár Ferenc: 66, Karinthy Frigyes: 56, Szabó Dezső: 51, Jósika Miklós: 47 olvasóval.

Megjegyezzük, hogy könyvet összesen 550 magyar és külföldi írótól olvastak. Az 1.000 olvasó tehát igen sok könyv között oszlik meg. 145 íróat csak 1, 83-at 2,49-et 3, 35-öt 4,19-et 5 ember olvasott, 5—10-ig 76 íróat, 10—20-ig 57 íróat olvastak és csak 82-t 20-nál többen. Tehát a 100 olvasó már nagy népszerűséget jelent az íróknál. A költőknél a keresettséget már az 5 olvasó jelzi.

A magyar írók közül az érdeklődők kedvéért kiemeljük még a követ-

kezőket: Csathó Kálmán: 46, Heltai Jenő: 39, Bíró Lajos: 39, Tóth Béla: 21, Pekár Gyula: 25, Gaál Mózes: 18, Bársony István: 16, Ambrus Zoltán: 16, Gábor Andor: 12, Kaffka Margit: 10, Benedek Elek: 10, Surányi Miklós: 8, Ferenczi Sári: 7, Moly Tamás: 6, Abonyi Lajos: 5, Kárpáthy Aurél: 4, Komáromi János: 2, stb.

A költők közül legolvasottabb Ady Endre: 59 olvasóval. Utána Arany János: 25, Vörösmarty: 25, Kosztolányi Dezső: 24, Petőfi: 20, Magyar Népköltészet: 20, Kisfaludy Károly: 19, Zrínyi Miklós: 14, Tompa Mihály: 14, Csokonai: 11, Babits Mihály: 9 olvasóval.

A magyar klasszikus költők közül kiemeljük még, mint érdekességet, a következőket: Czuczor Gergely: 1, Balassa Bálint: 2, Berzsenyi Dániel: 2, Fazekas: 2, Kazinczy: 2, Tinódi: 2, Kölcsey: 3, Reviczky: 5, Gyóni Géza: 6, Vajda János: 8.

Katona Józsefet 7, Madách Imrét 12 olvasó kérte ki. Eötvös Józsefet 33, Kemény Zsigmondot 20, Vas Gerebent 41.

A külföldi írók közül legolvasottabbak a már említettekén kívül: Id. Dumas: 215, Tolsztoj: 112, Maupassant: 108, Zola: 86, Dickens: 81, Romain Rolland: 80, France: 67, Hugó Viktor: 66, Sienkiewicz: 63, Dosztojevszkij: 62, Sudermann: 58, Wells H. G.: 52, Balzac: 49 olvasóval.

A világirodalom nagyságai közül taláломra kiemeljük még a következőket: Firduszi: 1, Leopardi: 1, Petrarca: 1, Sophokles: 1, Tasso: 1, Vergilius: 2, Amicis: 3, Andersen: 3, Defoe: 3, Heine: 3, Lenau: 3, Lessing: 3, Musset: 3, Voltaire: 3, Galdos: 4, Nibelung-ének: 4, Goncsárov: 5, Cervantes: 6, Gogol: 6, Schiller: 6, Stendhal: 7, Byron: 8, Homeros: 11, Goethe: 12, Dante: 16, Molière: 17, Merezkovszkij: 16, Hamsun: 20, Loti: 20, Csehov: 22, Thackeray: 22, Turgenyev: 22, Shakespeare: 23, Twain Mark: 23, Bourget: 24, Ibsen: 30.

Az ifjúsági írók közül legolvasottabb Verne Gyula és May Károly, az előbbi 273, az utóbbi 199 olvasóval.

A körkérdésre: „Ki a kedves írója?“ a könyvtárlátogatók részéről beérkezett 1.000 feleletből a következő írókra következő számú szavazat esett: Jókai: 382, Mikszáth: 97, Gárdonyi: 64, Nincs kiválasztott kedves író: 34, Általában a jeles írók: 32, Herczeg: 32, Verne: 25, May: 24, Dumas: 20, Courths-Mahler: 18, Dosztojevszkij: 18, Eötvös József: 18, Moly: 16, Arany: 15, Petőfi: 15, Szabó Dezső: 15, Tolsztoj: 15, Francé: 13, Croker: 12, Dickens: 10, Molnár Ferenc: 9, Hugó Viktor: 9, Wells: 8, Ibsen: 6, London: 6, Loti: 6, Marlitt: 6, Shakespeare: 6, Thackeray: 6, Zola: 6, Jósika: 5, Vas Gereben: 5, Balzac: 4, Kemény Zsigmond: 4, Móricz Zsigmond: 4, Babits: 3, Kaffka: 3, Karinthy: 3, Ohnet: 3, Vörösmarty: 3, Dante: 2, Conan Doyle: 2, Gyulai Pál: 3, Glyn Elinor: 2, Kóbor Tamás: 2, Leblanc: 2, Maeterlinck: 2, Maupassant: 2, Papini: 2, Reviczky: 2, Romain Rolland: 2, Surányi: 2, Wilde: 2, Poe: 1, Pemberton: 1, Rákosi Viktor: 1, Tagore: 1.

Némelyeket talán érdekelne, milyen napilapokat olvas a munkásság legszívesebben, ezért függelékül ide iktatjuk még az e kérdésre beérkezett 300 felelet megoszlását: Pesti Hírlap: 67, Nemzeti Újság: 36, Népszava: 26, Magyar Hírlap: 23, Magyarság: 23, Újság: 21, Új

Nemzedék: 16, Esti Kurír: 16, Az Est: 10, Pesti Napló: 6, Friss Újság: 5, Magyarország: 2, Budapesti Hírlap: 1, 8 Órai Újság: 1, Pester Lloyd: 1, Neues Politisches Volksblatt: 1, nem olvas napilapot: 16, közömbös: 30.

Mint adatainkból kitűnik, a munkásság és a könyv viszonya még sok kívánni valót hagy hátra. Bár nagyobb számban vannak a vigasztaló jelenségek, mint a lehangolok, mégsem szabad elfelejtenünk, hogy adatainkat olyan népkönyvtáraktól szereztük, melyek minden igyekezettel küzdenek a rossz irodalom ellen. És ennek ellenére akadt tisztán művészi szempontból is elég keserűim való. Pedig a szodalpedagógiának a speciálisan művészi kérdéseken túl az egészséges és egységes közszellem kialakítása is egyik főadata. De ehhez — nem félünk leírni — tendenciózusan kiválasztott műalkotásokat volna szabad csak forgalomba hozni, tehát szakítva a „fölvilágosult“ könyvtárpolitikával, mely székszisében nem tudott választani és a nemzeti érdek biztos talajáról valami általános kultúra levegőjébe röppent, gyökeresen meg kellene rostálni a könyvállományokat. Ez a gondolat a maga egyéni világnézetével kapcsolatban minden pedagógus könyvtárosban fölébred, mert ösztönszerűen érzi, hogy ez népkönyvtára létjogosultságának sarkpontja. Akár az amerikai, akár az európai nagy népkönyvtárakat tekintsük, mindenütt találunk valami tendenciát, legtöbbet ott, ahol tagadják. A valláserkölcsi és nemzeti kultúra szolgálatába kell állítani a népkönyvtárakat, hogy minden könyv ezt a létünkhöz szükséges igazi kultúrát sugározza a szívekbe s így egy jövő, egészséges, biztos talajon álló közszellem együtemű szívdobogása hajtsa a vért a magyar közéletben. Könyvvel, szóval, cenzúrával, index-szel, minden eszközzel, ha kell erővel gyúrjunk a valláserkölcsi alapokon nyugvó nemzeti kultúrában testvérré minden magyart, mert csak ennek a közös lelki uniformisnak fegyverzetében Vonulhatunk reményteljesen a jövő nagy harcaiba. Lesz és legyen művelt magyar munkásosztály, de ne sorvadjon el műveltségében, mint annyi modom „kultúrlény“ Itassuk át a munkásságot a széles európai művelődéssel, de ne olvastassuk el vele azokat a műalkotásokat, melyek az intelligencia akárhány tagjába oly mélyen belerágták korunk három rákfenéjét: a szkepticizmust, az individualizmust és a naturalizmust. A szocializmus vörösen egy színű csöbréből valami zagyva modernség tarka vödörbe ejtenők, melyet a dekadencia tehetlenségi nyomatéka lefelé húzna a levegőből, melyben lóg s ezzel minden jó szándékunk kútba esne. A szocializmus téves doktrínája helyébe az igazság dogmáját kell ültetni. A meggyőződésnélküliség károsabb a nemzetre, mint a téves meggyőződés. Az általános európai kételyből fölsír már az emberiség vágya a biztos igazság után: a féktelenségből a törvény, az individualizmusból a szociális erők, a boldogtalanságból a cél, a fejtelenségből az erős kéz után.

R. FODOR ÁRPÁD J.